

Περ. Τραμ, τεύχος 15 Νοέμβριος 1990

Ελένης Λαδιά

«Ωρογραφία» Διηγήματα Εκδόσεις «Καστανιώτης», Αθήνα 1990, σελ. 273

Μια σειρά από δεκαπέντε διηγήματα, που γράφτηκαν σε διάρκεια οκτώ χρόνων παράλληλα με άλλες λογοτεχνικές και φιλολογικές ενασχολήσεις, σίγουρα παρουσιάζουν μian «ανομοιομορφία» και μian «ανομοιογένεια» τόσο θεματολογική όσο και τεχνοτροπική. Αύτη είναι μια γενική διαπίστωση, σχεδόν αφοριστική, που σε τίποτα δε μειώνει την εντύπωση που προκαλεί το βιβλίο της Ε.Λ. στον αναγνώστη, αλλά απλά αναφέρεται για να καταδείξει πως οι αναζητήσεις της συγγραφέως σχεδόν «συγκρούονται», ανάλογα με τη χρονική περίοδο που γράφτηκε το ένα ή το άλλο διήγημα. Επίσης, απ' την αρχή πρέπει να επισημάνουμε, πως το βιβλίο λειτουργεί, με πολύ ελαφρές αποκλείσεις, «ανοδικά», δηλαδή όσο πλησιάζουμε στις μέρες μας, τόσο διακατέχεται από μια πιο εκλεπτυσμένη λογοτεχνική γραφή, θεμέλιο κάθε σοβαρού εγχειρήματος. Και επιπλέον νομίζω πως η αρχή αυτού του σημειώματος, είναι η καλύτερη στιγμή για να υπογραμμισθεί, πως πίσω από κάθε δραματική όψη, φιλοσοφική ή λογοτεχνική, κρύβεται μια πολύ ευαίσθητη γυναικεία παρουσία, διηγηματογραφικά υπερμεγέθης, και από πλευράς γνώσεων υπερπλήρης, έτσι που να καλύπτει το τεράστιο κενό στην πεζογραφική μας φαυλότητα, με βάσεις που στέκονται πολλές φορές αντιμέτωπες, αλληλοσυμπλεκόμενες και αλληλοσυμπληρούμενες.

Ο βασικός στόχος του βιβλίου, τα περιεχόμενα του οποίου δε βρέθηκαν τυχαία στις σελίδες του, είναι πάνω απ' όλα να βάλει σε κινητικότητα τη σκέψη μας. Η σφοδρότητα των εγκεφαλικών λειτουργιών σε μια σύμπλευση με τις ψυχικές και συναισθηματικές έρευνες, τροφοδοτούν μian πορεία ανάμεσα στο καθημερινό και το μεταφυσικό, ανάμεσα στην εμπειρία και τη μοναξιά της αμφισβήτησης, ανάμεσα στον κορεσμό μιας ζωής χωρίς υπερβατικές διαστάσεις και ταυτόχρονα σε μια υψηλής στάθμης εγρήγορση των μυστικών ενατενίσεων και των άγνωστων προτροπών. Η Ε.Λ. δημιουργώντας μία κατεξοχήν περιρρέουσα ατμόσφαιρα, σχεδόν υπερσκελίζει την τρωτή πραγματικότητα και εντοπίζει την προσοχή της σε προαιώνια ερωτήματα όπως ο Θεός, η θρησκεία, η πίστη, η ηθική, ο θάνατος, ο αθεϊσμός, επιχειρώντας μία σύγχρονη τομή, κατά κανέναν τρόπο τελεσίδικη, αλλά το αντίθετο συζητητέα. Και αυτό δε συμβαίνει, φυσικά, γιατί η συγγραφέας δε διαθέτει ίσως τα απαιτούμενα προσόντα για να συνάψει ένα συμβόλαιο με τη φιλοσοφία, αλλά, μάλλον, γιατί και η ίδια σαν άτομο μιας εποχής ασύνειδης, δεν επιθυμεί να εξάγει συμπεράσματα, δε νοεί να περιλάβει τόσο την τραγικότητα του σήμερα όσο και την απολυτότητα του χθες σε κανενός είδους κανόνες, πλην ίσως των μαθηματικών, που και αυτοί στο τέλος καταρρέουν κάτω από μικροσυμβάντα, που ελλοχεύουν πάντα εκεί που κανείς δεν τα περιμένει.

Τα διηγήματα της «Ωρογραφίας» καλύπτουν, όπως ήδη λέχθηκε, ολόκληρο το φάσμα μιας εποχής που δε λείει να τελειώσει, προτείνοντας πάντα το προσωπικό στοιχείο, που συμπεριφέρεται «δεσποτικά», μια και ταυτίζει το είναι και τα πιστεύω της συγγραφέως, τα έστω κατοχυρωμένα στον ψυχισμό της μια και πολύ συχνά αυτοαναιρούνται, δίνοντας μian εξάισια και συναρπαστική μορφή αδιεξόδου.

Πράγματι η Ε.Λ. αποπλίζει την ανάγνωση με αυτή τη γεύση αδιεξόδου, εκεί δηλαδή, που τραβά απ' τα μαλλιά τον ήρωά της ή εκεί που ο ήρωας την καταπιέζει αφόρητα για μια πράξη θετική, για ένα αποτέλεσμα ή μήνυμα, για μια σχέση στοργής και αυτοθυσίας. Έχω τη γνώμη, πως πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, η δημιουργός εναποθέτει τις ελπίδες της προς μιαν αποφυγή του αδιεξόδου στην άψογη λεκτική της διάσταση, έτσι ώστε να μην ολισθαίνει μέσα στη στιλπνότητα του εγχειρήματος, βγαίνοντας ταυτόχρονα από την οδυνηρή θέση στην οποία τη φέρνουν οι αναπάντητες και καθόλου προσφιλείς, στο ευρύ κοινό, νοηματικές της εξάρσεις. Και επίσης έχω την άποψη πως αν κάποτε επιχειρεί κάποια παρένθεση από την πολυσχιδή και πολυδαίδαλη εγκεφαλική και ψυχική της υπόσταση, υποκύπτοντας σε μερικές άκρως ρεαλιστικές εικόνες, αυτό το κάνει για να δώσει μια μεστή ανάσα στον ήδη αμήχανο και κατά πολύ ανυποψίαστο αναγνώστη, για να συνεχίσει το μαραθώνιο με νέες δυνάμεις, που θα τον βοηθήσουν να ξεπεράσει γνωστικές και άλλες αδυναμίες, αποτέλεσμα του κενού και της έκπληξης που του παρουσιάζονται με ανυπέρβλητη βαρύτητα.

Η μυσταγωγία, το ανατρεπτικό, η λατρεία των λέξεων, η μυστικοπάθεια, η απόλυτη ελευθερία σώματος και ψυχής, το α – χωρο και το α – χρονο τουτέστιν το διαχρονικό ή εκείνο που δε θα μας συμβεί ποτέ, η επιστήμη των μαθηματικών και οι συναφείς λογική και αστρονομία κι ένα ακόμα πολύ μεγάλο ποσοστό εννοιών, κάθε άλλο παρά οικείων, συναντά κανείς στα διηγήματα της «Ωρογραφίας», αλλά ακόμη και μια εκταφή, ένα μοναστήρι, ή έναν ωραίο κήπο με δέντρα και λουλούδια, ερεθίσματα κι αυτά που οδηγούν τη δημιουργό από την αφετηρία σ' ένα τέλος απροσδόκητο και τελετουργικό, σε μια κατάληξη ανυψωτική για τον άνθρωπο, τον προορισμό και τη φύση του.

Ακόμη η παντελής έλλειψη ερωτικών σκηνών και περιγραφών σχεδόν από το σύνολο των διηγημάτων, προκαλεί την εντύπωση ότι τόσο ο έρωτας όσο και η σαρκική επαφή, αποτελούν για τη δημιουργό υποθέσεις με «θεικό» περιεχόμενο, δηλαδή κάτι το άπιαστο ή νεφελώδες. Πράγματι η Ε.Λ., σε αντίθεση με την πλειοψηφία των συναδέλφων της γενιά της, που προσπαθούν αυτό αναπόσπαστο σημείο της ζωής μας να το κοινοποιήσουν με τρόπο απροκάλυπτο και κάποτε χυδαίο, αντιστέκεται σθεναρά προτείνοντας τη δική της εκδοχή, που άλλο δεν είναι παρά η απουσία, μια απουσία θεληματική και μεταφυσική.

Η Ε.Λ. για μια ακόμη φορά, παρουσιάζει ένα βιβλίο, το οποίο είναι προϊόν της ευρύτερης και κατά συνέπεια πληρέστερης επαφής της, με ότι ο άνθρωπος δε συλλαμβάνει ακαριαία, αλλά το αντίθετο χρειάζεται τεράστια προσπάθεια και γιατί όχι τεράστιες γνώσεις. Η λογοτεχνία δεν είναι – μόνον – ιστορία και δραματολογία, δεν είναι – μόνον – απεικόνιση και συμπέρασμα, είναι πολύ περισσότερο ενδεδεγμένη παράθεση και ανασκάλεμα κάθε κατεστημένου. Είναι, λοιπόν, μία πολύ καλή ευκαιρία να ανασύρουμε από το μέσα μας πράγματα που θεωρούμε δεδομένα και αυτονόητα, ιδέες εγκλωβισμένες, απόψεις κάπως συνοδοιπόρες και να ανοιχτούμε σε μια θάλασσα, στην οποία το κοντινότερο σημείο να είναι ο ουρανός, σαν επιστέγασμα της δικής μας ύψωσης των ματιών, προς αυτόν.

Χρίστος Παπαγεωργίου